

STAN CZYTELNICTWA KSIĄŻEK W POLSCE W 2024 ROKU – KOMUNIKAT

41%

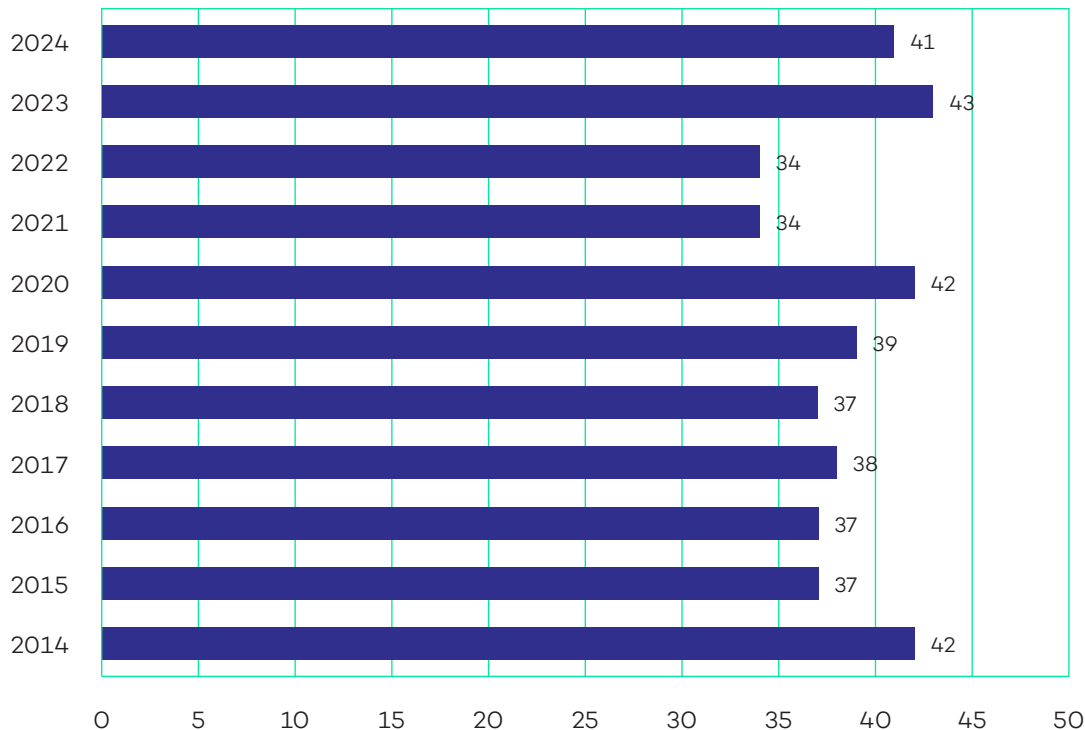
Roman Chymkowski
Zofia Zasacka

CZYTELNICTWO KSIĄŻEK W POLSCE USTABILIZOWAŁO SIĘ NA POZIOMIE POWYŻEJ 40%

W 2024 roku lekturę co najmniej jednej książki w ciągu dwunastu miesięcy poprzedzających badanie zadeklarowało 41% ankieterowanych. Biorąc pod uwagę dopuszczalny błąd statystyczny pomiaru jest to wynik na poziomie odnotowanym w roku 2023. Można zatem mówić o stabilizacji poziomu czytelnictwa książek na poziomie wyraźnie wyższym niż przed 2023 rokiem.

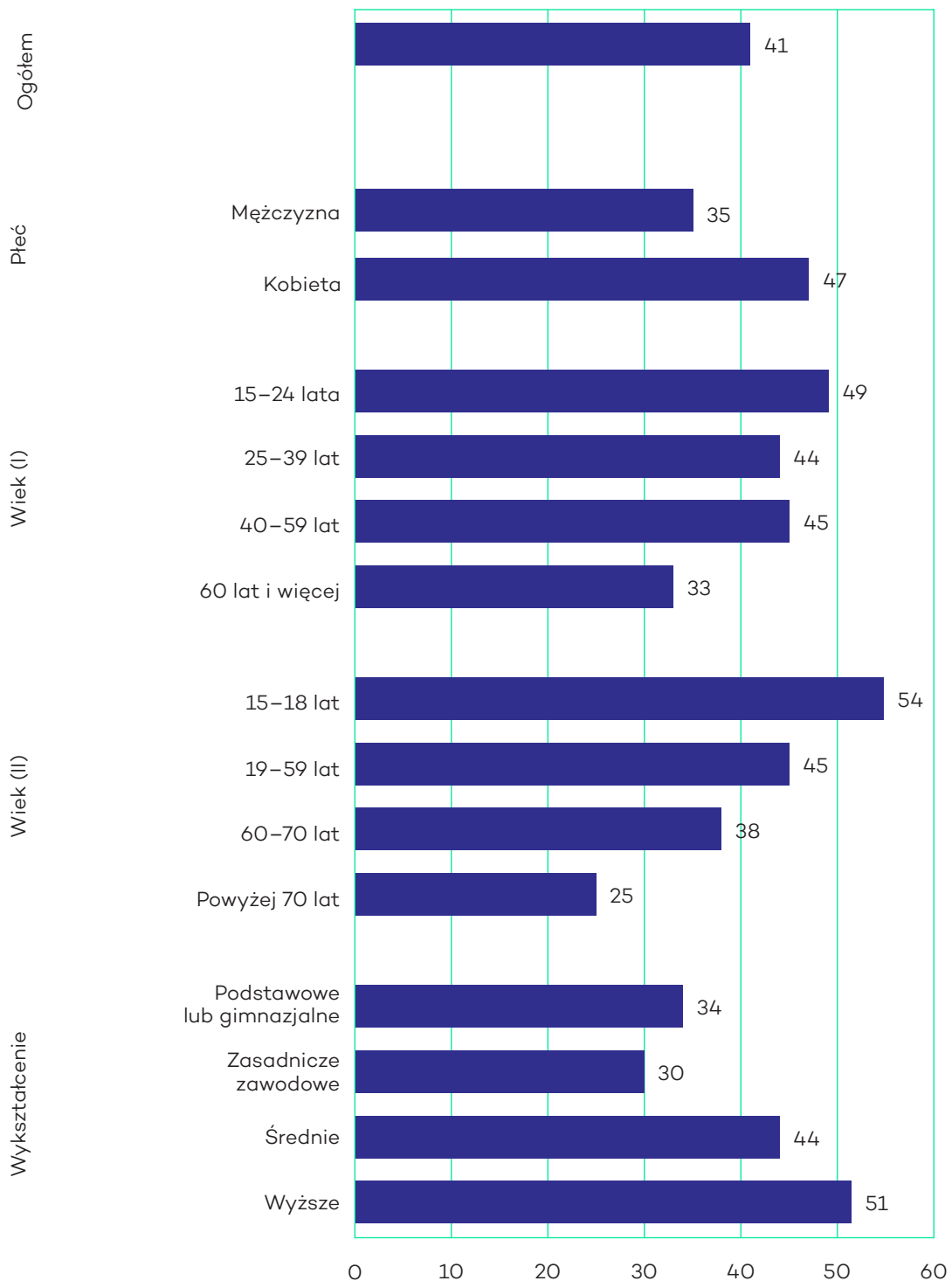
Czytanie książek w Polsce w latach 2014–2024 (w procentach)

Trzeba jednak zaznaczyć, że fakt, iż czytelnictwo książek kształtuje się na stosunkowo wysokim poziomie, nie powinien prowadzić do wniosku o intensywności praktyk lekturowych. Odsetek osób, które czytały siedem lub więcej książek w ciągu roku, wynosi 7%.

Spoleczne uwarunkowania badanego zjawiska nie zmieniły się. Czyta się ze względu na zewnętrzny przymus związany z nauką lub wykonywaną pracą, ale też dlatego, że chce się to robić. Różne typy motywacji lekturowych zwykle nie występują osobno, lecz tworzą konfiguracje, w których wzajemne proporcje czynników instytucjonalnych i indywidualnych układają się wielorako. Z oczywistych względów tą grupą, w przypadku której można mówić o obowiązku lekturowym, są osoby uczące się i studiujące. Książki czyta 67% z nich, przy czym odsetek czytelników co najmniej 7 książek jest wyraźnie wyższy niż w całej populacji i wynosi 12%.

Czytanie książek w podziale na płeć, wiek i wykształcenie w 2024 roku (w procentach)

Wywiązywanie się z narzucanego przez szkoły i uczelnie obowiązku nie wyklucza przyjemności czerpanej z czytania – zdobywanie wykształcenia to nie tylko nabywanie zainteresowań, nawyków i potrzeb lekturowych, ale także formowanie trudno uchwytej, a zarazem dystynktywnej kompetencji kulturowej, jaką jest odczuwanie satysfakcji dostarczanej przez czytane książki.

W żadnej grupie społecznej lektura książek nie jest praktyką powszechną. Nie wszyscy chodzą do teatrów czy kin, słuchają muzyki, odwiedzają muzea, nie wszyscy też czytają książki. Częściej robią to kobiety (47%) niż mężczyźni (35%).

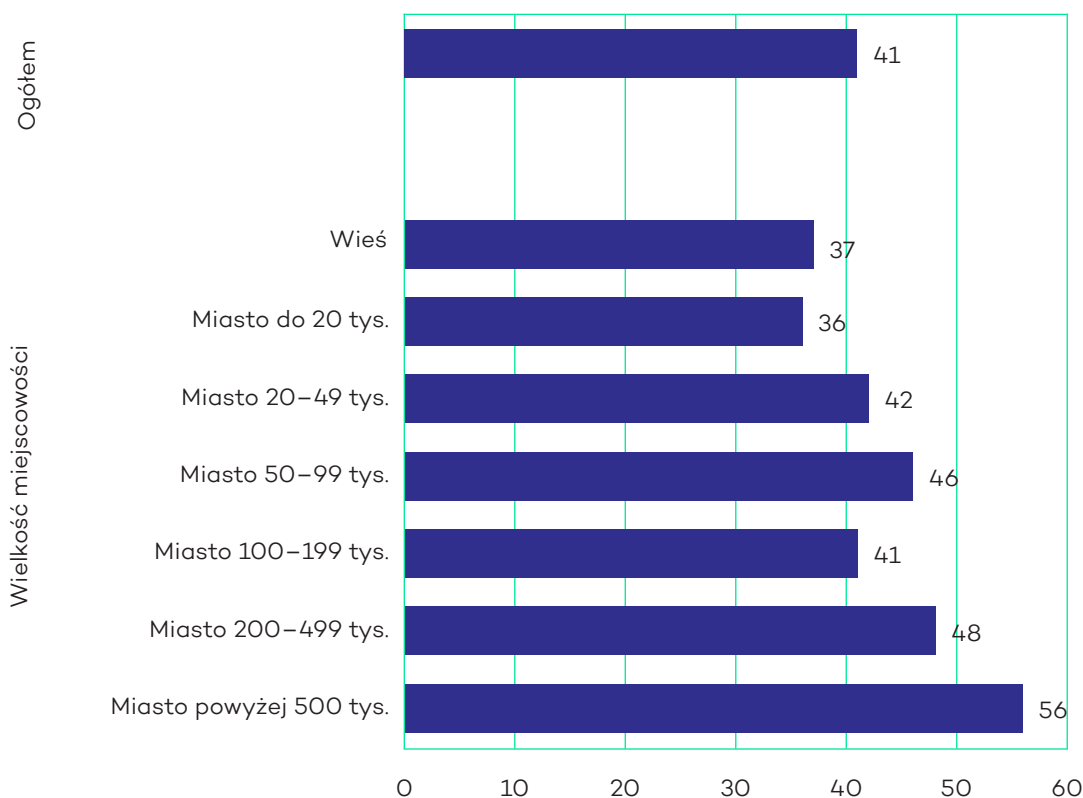
Podstawową zmienną demograficzną różnicującą stosunek do czytania książek jest wykształcenie. Lekturę książek w grupie absolwentek i absolwentów wyższych uczelni deklaruje 51% badanych. W tym kontekście nie są zaskakujące różnice między postawami kobiet i mężczyzn. Kobiety, które statystycznie więcej lat spędzają na zdobywaniu wykształcenia, dłużej pozostają pod wpływem środowisk szkolno-akademickich, w których czytanie stanowi domyślny składnik społecznie podzielanego habitusu. Znajduje to potwierdzenie w odpowiedziach na pytania diagnozujące dystans do czytania książek – zdecydowanie mniej kobiet niż mężczyzn twierdzi, że nie lubi lub bardzo nie lubi czytać. Mniej jest również takich, które utrzymują, że czytały tylko w szkole, a potem zaprzestały tej czynności.

W kontekście wyników badań realizowanych w poprzednich latach nie zaskakuje fakt, że prawdopodobieństwo czytania książek jest odwrotnie proporcjonalne do wieku. Im starsi respondenci, tym mniej wśród nich osób czytających, a im młodszy – tym więcej. Wyróżnia się więc przede wszystkim najmłodsza i najstarsza grupa wiekowa. Książki czyta 54% osób w wieku 15–18 lat, podczas gdy analogicznej odpowiedzi udziela tylko 33% osób co najmniej sześćdziesięcioletnich. Jeszcze rzadziej lekturę co najmniej jednej książki w ciągu roku deklarują osoby w wieku powyżej 70 lat. Można zatem powiedzieć, iż szczególnie wyróżniają się grupy usytuowane na przeciwległych krańcach tej osi – nastolatki i osoby, które przekroczyły 70 rok życia (25%). Zapewne w przypadku osób najstarszych istotną rolę odgrywa pogarszający się stan zdrowia – trudno spodziewać się, że czytanie znajdzie się wówczas na szczycie hierarchii codziennych potrzeb.

Aktywność lekturowa Polek i Polaków wyraźnie maleje po 60 roku życia. Wbrew potocznym intuicjom i zwyczajowi określania całej tej zbiorowości mianem seniorów, warto jednak zauważyć, że jest to grupa zróżnicowana nie tylko pod względem wieku (osoby aktywne i nieaktywne zawodowo), ale także m.in. wykształcenia i innych, skorelowanych z nim wyznaczników położenia w strukturze społecznej. Wchodzenie kolejnych, stosunkowo dobrze wykształconych roczników do kategorii 60+ każe przypuszczać, że z czasem różnice postaw lekturowych między osobami najstarszymi a tymi w przedziale 25–59 lat będą się zmniejszać.

Najwięcej osób czytających książki znajduje się w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców, czyli w Warszawie, Krakowie, Wrocławiu, Łodzi i Poznaniu, najmniej na wsiach i w miastach co najwyżej dwudziestotysięcznych. Wiąże się to przede

Czytanie książek w podziale na miejsce zamieszkania w 2024 roku (w procentach)

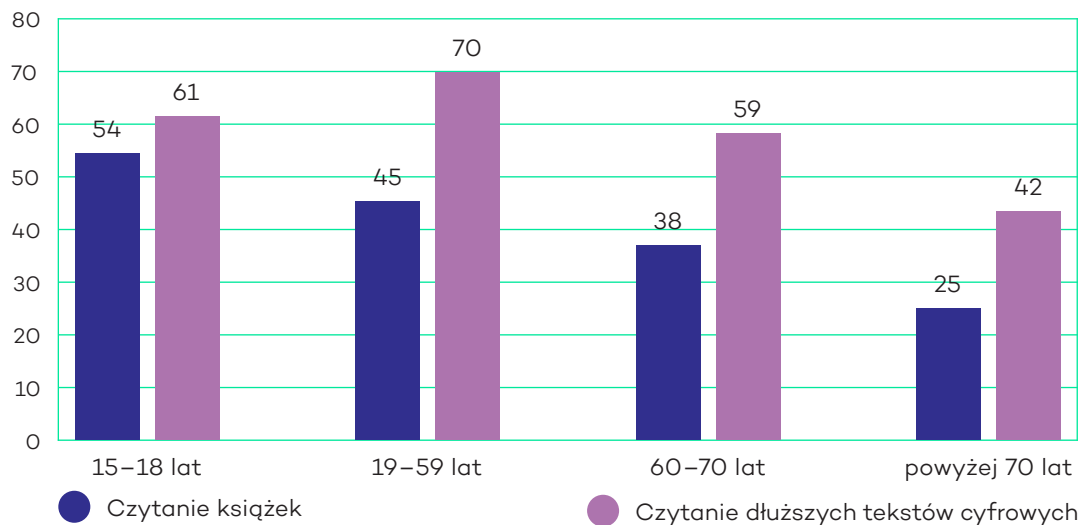
wszystkim ze strukturą wykształcenia i dominującymi rodzajami aktywności zawodowej mieszkańców poszczególnych typów miejscowości. Nie bez znaczenia jest także to, że w największych miastach najłatwiej natknąć się na miejsca, gdzie książki są sprzedawane lub wypożyczane, gdzie się o nich rozmawia, gdzie ich wizualne reprezentacje, na przykład reklamy, znajdują się w przestrzeni publicznej. Największe miasta to zarazem duże ośrodki akademickie, ściągające do siebie młodzież studiującą, a więc taką, która stanowi naturalną klientelę księgarni, antykwariatów, dyskontów z książkami.

Oczywiście czytanie książek (zarówno papierowych, jak i elektronicznych) nie jest dominującą, a tym bardziej jedyną formą kontaktu z tekstem. Jest praktyką nie tylko stosunkowo rzadką, ale też pod wieloma względami wyjątkową. Książki wciąż czyta się przede wszystkim w formie papierowej – tylko co dwudziesty czytelnik wymienia co najmniej jedną książkę, z którą miał do czynienia na ekranie komputera lub urządzenia mobilnego, natomiast lektura konsekwentnie cyfrowa, obywająca się bez pośrednictwa papieru, to zjawisko o bardzo ograniczonym zasięgu społecznym. Względnie często jest deklarowana przez osoby z wyższym wykształceniem, które spędzają 8 i więcej godzin dziennie przed ekranem komputera.

Z drugiej strony zwyczaj czytania stosunkowo złożonych tekstów w formie elektronicznej jest dość popularny w całej populacji. Wskazuje nań dwie trzecie

badanych, przy czym takiej odpowiedzi częściej udzielają czytelnicy książek (73%) niż osoby ich nieczytające (60%), częściej osoby lubiące je czytać niż te, które nie lubią tego robić. Czytanie dłuższych tekstów (takich jak artykuły prasowe, hasła encyklopedyczne itp.) na ekranach komputerów, tabletów i smartfonów w każdej grupie wiekowej jest częstsze niż lektura książek w jakiegokolwiek postaci. Oczywiście to zestawienie nie wyczerpuje spektrum możliwych praktyk lekturowych – czytanie jest czynnością do tego stopnia przezroczystą, że nie zawsze zdajemy sobie sprawę, że ją wykonujemy.

Czytanie książek i czytanie dłuższych tekstów cyfrowych w podziale na wiek w 2024 roku (w procentach)

Wśród źródeł czytanych książek coraz wyraźniej dominują zakupy – dokonywane zarówno w księgarniach stacjonarnych, jak i online. Książki z bibliotek najczęściej pożyczają osoby stosunkowo młode, zwłaszcza uczące się i studiujące. Osoby, które czytają dużo i twierdzą, że lektura sprawia im przyjemność, potrafią znaleźć interesującą je książkę w bardzo różnych miejscach, nawet w supermarkecie czy lokalnym kiosku z prasą.

Tak jak dotychczas, najczęściej czytamy literaturę popularną, zwłaszcza sensacyjno-kryminalną, w dalszej kolejności romansowo-obyczajową. Powieści i opowiadania kryminalne czytają osoby ze wszystkich kręgów społecznych i różnych pokoleń, choć najmniej chętnie sięgają po nie osoby stosunkowo młode. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że w 2024 roku wśród najpoczytniejszych książek znalazł się reportaż historyczny – praca popularnonaukowa z dziedziny historii społecznej *Chłopki. Opowieść o naszych babkach* Joanny Kuciel-Frydryszak. Spektakularna popularność tej książki jest echem szerszego zjawiska dającego o sobie znać w wielu dziedzinach kultury, które polega na zainteresowaniu historią widzianą z perspektywy grup defaworyzowanych, takich, których głos był dotąd słabo słyszalny.

Autorzy i autorki najpoczytniejszych książek w latach 2017–2024

Miejsce	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	Stephen King	Henryk Sienkiewicz	Remigiusz Mróz	Remigiusz Mróz	Remigiusz Mróz	Remigiusz Mróz	Remigiusz Mróz	Remigiusz Mróz
2	Henryk Sienkiewicz	Remigiusz Mróz	Olga Tokarczuk	Olga Tokarczuk	Harlan Coben	Henryk Sienkiewicz	Stephen King	Harlan Coben
3	Remigiusz Mróz	Stephen King	Stephen King	Stephen King	Olga Tokarczuk	J. K. Rowling	Henryk Sienkiewicz	Jo Nesbø
4	Adam Mickiewicz	J. K. Rowling	Henryk Sienkiewicz	Harlan Coben	Joseph Murphy	Adam Mickiewicz	Harlan Coben	J. K. Rowling
5	Dan Brown	Harlan Coben	Adam Mickiewicz	Adam Mickiewicz	Magda Knedler	Nicholas Sparks	Katarzyna Bonda	Henryk Sienkiewicz
6	Nicholas Sparks	George R. R. Martin	Andrzej Sapkowski	Henryk Sienkiewicz	Stanisław Lem	Harlan Coben	J. K. Rowling	Stephen King
7	Katarzyna Bonda	E. L. James	Katarzyna Bonda	Andrzej Sapkowski	Katarzyna Bonda	Jo Nesbø	Agatha Christie	Joanna Kuciel- -Frydryszak
8	Stephenie Meyer	Adam Mickiewicz	Katarzyna Grochola	Szczepan Twardoch	Stephen King	Stephen King	Joseph Murphy	Adam Mickiewicz
9	Paula Hawkins	Paula Hawkins	Blanka Lipińska	E. L. James	Katarzyna Grochola	Aleksander Kamiński	Andrzej Sapkowski	B. A. Paris
10	Agatha Christie	Danielle Steel	B. A. Paris	Jo Nesbø	Henryk Sienkiewicz	Katarzyna Bonda	Adam Mickiewicz	Olga Tokarczuk
11	E. L. James	Andrzej Sapkowski	Bolesław Prus	J. K. Rowling	Adam Mickiewicz	Marek Krajewski	Paula Hawkins	Andrzej Sapkowski
12	Jo Nesbø	Katarzyna Bonda	Heather Morris	Blanka Lipińska	E. L. James	Delia Owens	Nicholas Sparks	Joseph Murphy
13	Joanna Chmielewska	Nicholas Sparks	Danielle Steel	Heather Morris	Danielle Steel	Olga Tokarczuk	Olga Tokarczuk	Bolesław Prus
14	J. K. Rowling	Katarzyna Michalak	Jakub Żulczyk	Michaił Bułhakow	J. K. Rowling	Max Czornyj	J. R. R. Tolkien	Nicholas Sparks
15	Katarzyna Grochola	Stefan Żeromski	Harlan Coben	Camilla Läckberg	Ałbena Grabowska	Colleen Hoover	Władysław Reymont	Albert Camus
16	Stefan Żeromski	J. R. R. Tolkien	Jo Nesbø	Katarzyna Nosowska	Frank Herbert	Dan Brown	Joanna Chmielewska	Marcel Moss
17	Andrzej Sapkowski	Katarzyna Grochola	Katarzyna Michalak	Wojciech Chmielarz	B. A. Paris	Agatha Christie	Bolesław Prus	Katarzyna Bonda
18	Camilla Läckberg	Bolesław Prus	Stefan Żeromski	Sofokles	Heather Morris	Andrzej Sapkowski	Camilla Läckberg	Agatha Christie
19	Fiodor Dostojewski	Waris Dirie	E. L. James	Bolesław Prus	Wojciech Cejrowski	Katarzyna Michalak	E. L. James	George Orwell
20	Zygmunt Miłoszewski	Jakub Żulczyk	J. K. Rowling	Carlos Ruiz Zafón	Agnieszka Pietrzyk	Paulina Świst	Robin Cook	Graham Masterton
21	Katarzyna Michalak	Szczepan Twardoch	Joseph Murphy	Dan Brown	Molier	J. R. R. Tolkien	George Orwell	J. R. R. Tolkien
22	Carlos Ruiz Zafón	Joanna Chmielewska	J. R. R. Tolkien	Alicja Sinicka	J. R. R. Tolkien	Katarzyna Grochola	Dan Brown	Gregory David Roberts
23	Mario Puzo	Heather Morris	Joanna Chmielewska	Yuval Noah Harari	Tanya Valko	Joseph Murphy	Jakub Żulczyk	Frank Herbert
24	George R. R. Martin	Fiodor Dostojewski	Marek Krajewski	Katarzyna Grochola	Alex Michaelides	Tess Gerritsen	Michaił Bułhakow	Wojciech Chmielarz
25	J. R. R. Tolkien	Agatha Christie	Graham Masterton	Donald Tusk	Sofokles	Erle Stanley Gardner	Katarzyna Grochola	Camilla Läckberg
26	Bolesław Prus	Katarzyna Nosowska	Fiodor Dostojewski	Guillaume Musso	Andrzej Sapkowski	Maciej Kaźmierczak	ks. Jan Kaczkowski	Laila Shukri
27	Stieg Larsson	Stieg Larsson	Mariusz Szczygieł	Zygmunt Miłoszewski	William Szekspir	Brian Tracy	Ałbena Grabowska	Danielle Steel

O BADANIU

Biblioteka Narodowa prowadzi systematyczne badania czytelnictwa książek już od przeszło trzech dekad. Tak jak w poprzednich latach, w 2024 roku sondaż został zrealizowany metodą CAPI (*Computer Assisted Personal Interview*) na ogólnopolskiej próbie reprezentatywnej Polek i Polaków w wieku co najmniej 15 lat. Próba ta liczyła 2025 osób i została skonstruowana *ad hoc*, a więc na użytek tego konkretnie projektu.

Terenowy etap badania zrealizowała firma Research Collective.

Badania, o których tu mowa, dostarczają wyników ilościowych, które poddawane są analizie statystycznej, przy czym uzyskiwany w ten sposób obraz rzeczywistości jest wprawdzie szeroki, ale też ogólny. Pogłębionym studiom praktyk lekturowych poszczególnych grup społecznych służą osobne projekty realizowane w BN.

Główna część kwestionariusza, z którym mają do czynienia osoby biorące udział w badaniu, nie zmienia się pomiędzy poszczególnymi latami, dzięki czemu uzyskane wyniki można porównywać i na tej podstawie wnioskować o występujących trendach. Najważniejsze pytanie, które jest zadawane każdego roku, dotyczy lektury co najmniej jednej książki, w całości lub we fragmencie, w ciągu dwunastu miesięcy poprzedzających sondaż. Interesują nas wszystkie książki – niezależnie od ich formy (drukowane i cyfrowe), źródła pochodzenia czy motywacji skłaniających do czytania. Osoby, które udzieliły odpowiedzi twierdzącej, proszone są o podanie orientacyjnej liczby czytanych książek, a następnie o wymienienie do pięciu z nich. O każdy tytuł pytamy osobno, dociekając skąd dana osoba dowiedziała się o danej książce, w jaki sposób ją zdobyła (kupiła, wypożyczyła z biblioteki lub od rodziny czy znajomych, otrzymała w prezencie itd.) oraz czy miała ona formę cyfrową, czy drukowaną. Badania czytelnictwa nie są zatem tożsame z badaniami rynku wydawniczego czy wypożyczeń bibliotecznych, wszak zakupy i wizyty w bibliotekach to ważne, ale niejedyne źródła czytanych książek.

Wkrótce zostanie opublikowany pełny raport o stanie czytelnictwa w 2024 roku zawierający pogłębioną analizę otrzymanych wyników.

Stan czytelnictwa w Polsce (badanie naukowe BN) realizowane w ramach Planu Ewaluacji i Monitoringu NPRCz 2.0 na lata 2021–2025 w związku z realizacją Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021–2025 [NPRCz 2.0], który został przyjęty przez Radę Ministrów uchwałą nr 69/2021 z dnia 21 maja 2021 roku.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach realizacji Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0 na lata 2021–2025.